

Лєтошко К. А.

*студентка 5-го курсу юридичного факультету
Запорізького національного університету*

РОЛЬ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ В УТВЕРДЖЕННІ ПРАВОПОРЯДКУ

Правова культура людини стає соціальною гарантією дії верховенства правового закону в суспільстві. Наукове мислення та наукова правосвідомість у взаємодії із правовим мисленням і правосвідомістю особистості, які є головними елементами правової культури, здійснюють активний вплив на реалізацію верховенства правового закону. Тим більшої важливості інститути правової культури набувають для попередження соціальних конфліктів у нинішніх умовах нестійкого, нерівномірного, синергетичного розвитку нації (наприклад, української) і людства, соціальні системи, якого інтегруються у глобальну цілісність з важкопрогнозованими напрямками поступу. Високий рівень правової культури спроможний попередити революції (соціальну роз'єднаність), які не сприяють безпосередньому зміцненню правових засад, обумовлюють невинуватене руйнування створюваного століттями правового ладу, традиційної правової культури, підвищення рівня правового нігілізму і волюнтаризму тощо [1, с. 517]. Така ключова роль правової культури визначає її актуальність для кожного суспільства, у т. ч. українського, яке прагне прогресувати.

Проблема осмислення правосвідомості, правової культури і правового виховання є предметом досліджень вітчизняних і зарубіжних учених. У філософії права і у теорії держави та права її досліджували С. Алексєєв, Г. Балюк, О. Бандура, Ю. Битяк, О. Ганзенко, М. Ібрагімов, Ю. Калиновський, М. Козюбра, І. Осика, П. Рабінович, А. Семітко, Р. Сербин, А. Скуратівський, С. Станік, І. Яковюк та інші. Зважаючи на це, вважаємо, що проблема правової культури була вивчена вченими під різними кутами зору, однак окремі питання цієї проблеми не знайшли достатнього висвітлення у сучасному правовому дискурсі тому вони потребують подальшого наукового аналізу, зокрема у наших тезах.

Категорія «правова культура» є однією з якісних характеристик правової системи країни, яка посідає надзвичайно важливе місце в загальній теорії права. І. Яковюк вказав, що під правовою культурою у загальній теорії права розуміють якісний стан правового життя суспільства, який характеризується досягнутим рівнем розвитку правової системи – станом та рівнем правової свідомості, юридичної науки, системи законодавства, правозастосовної практики, законності і правопорядку, правової освіти, а також ступенем,

гарантованості прав і свобод людини [2, с. 549-550]. На думку С. Лисенкова, в юридичній науці склалося кілька методичних підходів до вивчення правової культури, найважливішими серед яких є структурно-функціональний і аксіологічний. Структурно-функціональний підхід базується на розумінні правової культури як сукупності (системи) елементів правової дійсності (правової надбудови, правової системи) в єдності з їх реальним функціонуванням, тобто основна увага тут зосереджується на статичності та динаміці правової культури. Якщо статичний (структурний) аспект правової культури – це її склад, внутрішня форма, то динамічний (функціональний) – це виникнення, розвиток і взаємодія елементів правової культури між собою та з іншими соціальними явищами. М. Цимбалюк зарахував правову культуру (правосвідомість – позитивні складові правосвідомості, позитивна правосвідомість у дії [3, с. 55]) до однієї з форм буття права [4, с. 17].

Правова культура є ознакою активної участі членів суспільства у правовому житті, здійснення правової діяльності, відображує стан законності та правопорядку, рівень правосвідомості. Правова культура є показником активності суб'єкта права у правовій сфері, добровільності виконання вимог правових норм, реальності прав і свобод громадян. Рівень досягнутої в суспільстві правової культури значною мірою впливає на ефективність правового регулювання, характер законодавства, форми й засоби забезпечення прав громадян, ступінь визнання загальнолюдських цінностей, норм міжнародного права [5, с. 218-219]. Основою правопорядку стає така важлива складова правової культури як правомірна поведінка, у процесі здійснення якої виробляються правові цінності, матеріальні та духовні блага. Суб'єкти права реалізують правові норми і відтак відтворюють певні зміни у правовому середовищі, які у відповідних умовах виступають як правові цінності. Єдність індивідуальної правової культури і правомірної поведінки конкретизується через поняття її культурного стилю, який характеризує ці явища з точки зору: а) ступеня виявлення в них цінностей правової культури суспільства; б) того особливого, що притаманне правовій культурі і правомірній поведінці суб'єкта як члена соціальної групи; в) індивідуально-неповторного, нового, що є результатом творчості даного суб'єкта. Індивідуальний культурний стиль правомірної поведінки особи характеризується сталістю у вирішенні життєвих проблем і завдань і в цьому аспекті є важливим показником її правової підготовки, досвіду, виявляє особливості вибору варіанта правомірної поведінки в межах, що визначені правовими нормами [5, с. 219-221].

Зазначений рівень правової культури людини необхідний для підтримання належного правопорядку. Цей рівень набувається під час

правової просвіти (отримання правових знань, вмінь, навичок загального характеру (у середньому загальноосвітньому навчальному закладі чи в інших подібних закладах, і/або шляхом самоосвіти [6, с. 24]) або юридичної освіти (правовідносини суб'єктів освітньої діяльності, в яких одна сторона надає освітні послуги, а інша сторона споживає ці послуги, засвоюючи знання юридичної науки, а також формуючи у себе вміння і навички застосовувати на практиці та вдосконалювати ці знання і своє мислення [6, с. 207]), але з обов'язковим розвитком духовності – проявом найвищої краси і гармонії усіх особистісних якостей людини, єдність інтелекту і моральності, розуму і волі, цілісність і гармонія внутрішнього світу індивіда [7, с. 69]. Не всякого індивіда, що знає і розуміє юридичні норми, можна вважати правокультурною людиною. Правокультурну особистість характеризують: фактична правомірна поведінка; позитивне ставлення до права, усвідомлення соціальної значущості права і правопорядку, поважне ставлення до прав інших індивідів; правова активність [5, с. 219].

Отже, правова культура – це система знань, які відповідають рівню досягнутого суспільством правового прогресу й відображають у правовій формі стан свободи особи, інші соціальні цінності. Складовими правової культури є просвіта, освіта і духовність, як сукупний вираз рівня засвоєння членами суспільства правових цінностей (правових норм і принципів, навичок правомірної поведінки, поваги до права і т. ін.), ступінь оволодіння ними і практичного їх запровадження у життя. Правова культура як складний, комплексний і соціально тривкий за своєю природою феномен, нашттовхується у своєму розвитку на низку проблем аналогічного характеру. Його взаємозв'язки з усіма іншими соціальними явищами – психологічним налаштуванням людей на збереження віри у силу права і закону, використання позитивного потенціалу національних правових традицій, станом фінансування органів публічної влади тощо – накладають на нього відбиток свого стану – позитивний або негативний. Метою юристів і політиків (керівників держави) стає посилення (стимулювання, і за необхідності примус) через правове виховання та інші заходи тільки позитивного впливу проявів дії соціальних відносин на правову культуру. Такий підхід стане надійною запорукою стабільно високого рівня цієї культури, що складає необхідну умову забезпечення правопорядку – належної реалізації права у соціумі (забезпечення прав людини тощо).

Література

1. История государства и права зарубежных стран / [Под общ. ред. О. А. Жидкова, И.А. Крашенинниковой].– М.: Норма-Инфра-М, 1998. – Ч. 2. – 712 с.

2. Цвік М. В. Загальна теорія держави і права : [підручник для студентів юридичних ВНЗ] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін. – Харків: Право, 2011. – 584 с.

3. Ганзенко О. О. Формування правової культури особи в умовах розбудови правової держави Україна: дис. ... канд. юр. наук : 12.00.01 / Олександр Олександрович Ганзенко. — Запоріжжя, 2002. — 198 с.

4. Цимбалюк М. М. Формування правосвідомості громадян у процесі розбудови громадянського суспільства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.12 «Філософія права» / Михайло Михайлович Цимбалюк. — К., 2004. — 17 с.

5. Лисенков С. Л. Теорія держави і права : підручник / С. Л. Лисенков, А. М. Колодій, О. Д. Тихомиров, В. С. Ковальський. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 448 с.

6. Мартинов М. П. Організаційно-правові засади управління юридичною освітою в Україні: дис. ... канд. юр. наук : 12.00.07 / Микола Петрович Мартинов. — Запоріжжя, 2012. – 251 с.

7. Ботвинова А. В. Духовность и гуманизм в открытом обществе (социально-философский анализ): дис. ... доктора филос. наук : 09.00.11 / Анна Валентиновна Ботвинова. — М., 2004. — 320 с.

Летошко, К.А. Роль правової культури в утвердженні правопорядку [Текст] / К.А. Летошко // Актуальні проблеми юридичної науки на шляху сучасної розбудови держави і суспільства : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 5-7 червня 2014 р. / Ред.кол.: В.С. Венедіктов, А.М. Куліш, М.М. Бурбика; За ред.: В.С. Венедіктова, А.М. Куліша. - Суми : СумДУ, 2014. - С. 9-12.